

Prisoners, Lovers & Spies

en de geschiedenis van de onzichtbare inkt

Karl de Leeuw

De geschiedenis van de cryptologie – het maken en breken van geheimschriften - - was voor het grote publiek terra incognita, totdat David Kahn daar in 1967 met *The Codebreakers* verandering in bracht. In dat boek gaf hij voor het eerst een intrigerend beeld van de rol die crypto-analisten op kritieke momenten in de geschiedenis hadden gespeeld. Daarmee legde hij de basis voor een nieuw onderzoeksveld, waarin een relatie werd gelegd tussen de wiskundige aspecten van het breken van geheimschriften en de technisch-operationele kant van oorlogvoering en spionage. In *Prisoners, Lovers & Spies* doet Kristie Macrakis hetzelfde voor de geschiedenis van de onzichtbare inkt.

Tijdens de tweede wereldoorlog was er aan de oostkust van de Verenigde Staten een groep Duitse spionnen actief, die gebruik maakte van onzichtbare inkt om gevoelige informatie te versturen.

Britse censuur

De Britse censuur, die in de eerste wereldoorlog ervaring had opgedaan met het opsporen van onzichtbare inkt, beschikte op het eiland Bermuda over een apart dienstonderdeel dat alle intercontinentale post inspecteerde. Dat gebeurde met het blote oog door voornamelijk vrouwelijke censors, die over meer intuïtie heetten te beschikken dan hun mannelijke collega's. Verdachte brieven werden vervolgens in het naast gelegen laboratorium door chemici aan een nader onderzoek onderworpen. Dit leidde tot verschillende arrestaties van Duitse spionnen in de Verenigde Staten.

Het leverde het Princess Hotel, waar het dienstonderdeel gevestigd was, de bijnaam "Bletchley Park in de tropen" op, naar analogie van het afgelegen landgoed waar Britse crypto-analisten zich concentreerden op het breken van de Enigma: de chiffreremachine van de Duitse krijgsmacht.

Kristie Macrakis, als wetenschapshistorica verbonden aan Georgia Tech, neemt dit verhaal op in een nieuwe geschiedenis van de steganografie: een breed terrein dat alle technieken om boodschappen ongezien over te brengen, omvat. In een levendig geschreven betoog wisselt zij technische informatie af met smakelijk vertelde anecdotes. Daarin betoont zij zich een waardig leerling van David Kahn, aan wie zij het boek op draagt.

Recepten

Macrakis laat zien dat recepten op basis van citroensap en galnoot sinds de Oudheid bekend waren, maar pas in de Renaissance veelvuldig werden toegepast. Toverboeken, zoals de *Magia Naturalis* van Giambattista Della Porta speelden bij de verspreiding een cruciale rol.

Het terrein nam een vlucht met de opkomst van de chemie in de achttiende eeuw, waarbij gezocht werd naar zeldzame, onzichtbare inkten die alleen opkwamen, als er met een specifieke reagens werd gewerkt. In de twintigste eeuw kwam de microfotografie op, die spionnen in staat stelde documenten te verkleinen tot de grootte van een speldenprik. Daarbij namen de Duitse inlichtingendiensten, geconfronteerd met de successen van de Britse censuur, het voortouw.

De beschikbaarheid van bronnen is een belangrijk thema in *Prisoners, Lovers and Spies*. In de epiloog beklagt Macrakis zich over het trage tempo waarin de Amerikaanse geheime diensten hun informatie prijs geven. Pas in 2011 gaf de CIA een collectie documenten uit de eerste wereldoorlog vrij, die recepten bevatten die allang bekend waren. In 2013 volgde NSA met een lijst van 895 tests voor het opsporen onzichtbare inkt, eveneens daterend uit de eerste wereldoorlog.

Alle informatie over naoorlogse ontwikkelingen op dit gebied, ontleent Macrakis aan de archieven van Stasi -de geheime dienst van de DDR- die na de val van de muur voor het publiek toegankelijk zijn gemaakt. Daarbij gaat het vaak om onzichtbare inkt, die met behulp van chemisch geïmpregneerd carbonpapier wordt aangebracht en die slechts minieme sporen achterlaat. De ontwikkeling van deze werkwijze is een technisch hoogstandje geweest, maar heeft weinig invloed gehad op de praktijk van vandaag, die het vooral moet hebben van het plaatsen van digitaal gemanipuleerde plaatjes op algemeen toegankelijke websites.

Kristie Macrakis: *Prisoners, Lovers & Spies. The Story of Invisible Ink from Herodotus to Al-Qaeda*. Yale University Press 2014. Prijs: € 21.99